

OLVASÓNAPLÓ

AZ EGYSÉG LEXIKONJA

Leksikon pisaca Jugoslavije II.
Matica srpska, Novi Sad, 1979.

Hézagpótló mű második kötete jelent meg Újvidéken, a Matica srpska gondozásában: a jugoszláviai írók lexikonjának D-től J-ig terjedő része, mely 1976 decemberével bezárólag tünteti fel az adatokat a kötetben felölt írókkal kapcsolatban. A lexikon főszerkesztőjének szerepét Živojin Boškov vállalta magára, s mellette egy öt tagból álló szerkesztő bizottság, tizenhét szerkesztő és mintegy százhetven munkatárs végezte el az anyaggyűjtés és az összeállítás felelősségteljes és nehéz munkáját.

A most folyamatosan, természetesen hosszú időközökben megjelenő lexikonnak amellet, hogy a jugoszláv irodalom első ilyen átfogó munkája, van egy külön figyelemre méltó jellegzetessége is, mely társadalmi berendezésünk alapjaiból ered, mégpedig az, hogy nem valamely nemzet, illetve nép különálló irodalmi lexikonja, hanem egy jóval nagyobb közösség, egy olyan több népet és több nemzetiséget tömörítő szocialista országé, amelyben az egység és testvériség szellemében mellékesebbé válnak a nyelvi különbségek, tehát nem ezek határozzák meg egy írói közösség kereteit, hanem az az összefogó erő, melyen egész politikai, gazdasági, társadalmi és egész kulturális rendszerünk is alapszik. Ennek a lexikonnak tehát nem az a jellemzője, hogy az egy nyelven írókat gyűjti össze és nyújtja át a kötetet egy anyagyelvű közösségnek, hanem az, hogy egyetlen lexikon lapjaira kerülnek az egész ország írói, tekintet nélkül arra, hogy milyen nyelven alkotnak és milyen nyelvű olvasóközönséghez szólnak. A lexikonnak ez az elgondolása teszi a művet egyedülállóvá és az egyetemes jugoszláviai irodalmi élet közkincsévé.

Minthogy pedig a lexikon ilyen, minden népre és nemzetiségre kiterjedő, tehát felöleli a jugoszláv népek íróit csakúgy, mint az itt élő nemzetiségek, a magyarok, románok, albánok, szlovákok és ruszinok irodalmi munkásait egyaránt, egészen természetes, hogy ilyen kiterjedtetnek kell lennie munkatársai körének is. Ennek megfelelően oszlik meg a munka a szerkesztők között is. Mert amellet, hogy külön szerkesztő gyűjtötte össze a szlovén, a bosznia-hercegovinai, a szerb és a horvát irodalom különböző korszakainak, a Crna Gora-i és macedóniai irodalomnak, valamint a dubrovnikai és dalmát irodalomnak az anyagát, külön szerkesztője volt a nemzetiségi irodalmak, a jugoszláviai magyar, albán, szlovák, román és ruszin irodalmak anyagának is. És a munkatársak sorában szintén ott találjuk a nemzetiségi irodalmi munkásokat is. E mellet pedig vannak a lexikonnak magyarországi, olaszországi, ausztriai, lengyelországi, csehszlovákiai és szovjetunióbeli munkatársai is, egyetemi tanárok, könyvtárosok és más kultúrmunkások. Mindez tehát azt tanúsítja, hogy a lexikon készítői igen alapos munkát végeztek és végeznek a további kötetek összeállításán is.

Hogy mennyi munka is van egy-egy író adatainak összeállításával, az kiderül már akkor is, ha csak felületesen belelapozunk ebbe a csaknem 800 nagy oldalas kötetbe. A munkatársaknak ugyanis az írók életrajzi adatai mellet fel kellett dolgozniuk a bibliográfiai és irodalmi anyagot is, ami azt jelenti, hogy nem csupán az író megjelent műveiről kapunk pontos felsorolást, hanem ugyanakkor megtaláljuk a szócikk végén a feldolgozott

íróról írt bírálatok, tanulmányok, megemlékezések hosszú, listáját is, a forráshely pontos megjelölésével. A kötet végén pedig megtaláljuk a felhasznált régi irodalomtörténetek, enciklopédiák és lexikonok, valamint az átnézett időszakai sajtó címjegyzékét is, s mindezt kiegészíti a kötetben említett idegen nevek latin betűs jegyzéke — az eredeti helyesírás fel tüntetésével.

Az elmondottakból világosan látszik, hogy valóban nagy gonddal és utánajárással készült lexikon egy kötetéről van szó, mely méltán sorolható legértékesebb lexikográfiai műveink közé. Az elismerés méltán megilleti a Matica srpskát, még akkor is, ha mindehhez hozzá kell fűzni egy-két megjegyzést is. Ezek a megjegyzések pedig a nevek írására vonatkoznak. Minthogy a lexikon felöleli a nemzetiségi írókat, ebben a kötetben is szerepel huszonnyolc jugoszláviai magyar író, s ezek egy része nevének az írásmódja gondolkodtatott el a könyv lapozgatása közben.

Itt van először is egy olyan probléma, amelyről hosszú eszmecsere lehetne folytatni. Milyen néven szerepeljen az író a lexikoni címszóban: családi, avagy ismert, sőt általában ismertebb írói nevén? A magyar irodalmi lexikonban például nem Petrovics, hanem Petőfi Sándort, és nem Brenner Józsefet, hanem Csáth Gézáat találunk. Ez természetes is, mert ha valakinek Csáth Gézára vonatkozó adatokra van szüksége, nem biztos, hogy tudná, hogy ezt a Brenner József címszónál kell keresnie. Vitatható tehát a most megjelent jugoszláviai írók lexikona szerkesztőségének az az álláspontja, hogy a családi nevet tünteti fel az írói név helyett. A magyarok körül így szerepel például a Feter Imre név, és hiába van a szövegben fel tüntetve, hogy Cziráki Imre néven írt, nemigen valószínű, hogy valaki, aki érdeklődik iránta, Fetter, vagy különösen Feter címszó alatt keresné. Ugyanezen az alapon kifogásolható, hogy Bánáti Fischer Árpád Fišer Arpad néven, Mikes Flóris Fišer Mikloš néven, vagy mondjuk a Galamb János néven ismert költő Glaug János néven szerepel a lexikon anyagában.

Van aztán egy másik kérdés is a nevek írásával kapcsolatban. Helyes lett volna talán, ha a lexikon szerkesztői gondoltak volna arra, hogy ez a hézagpótló mű nem csupán a szerbhorvát nyelvű olvasók számára készül — éppen jellegénél fogva —, tehát a neveket úgy kellett volna írni, ahogy magyar eredetiben írják, vagyis nem Đendeši Deženek, Đerđ Mačašnak, Hajnc Vilmošnak stb., hanem Gyöngyösi Dezsőnek, György Mátyásnak, Heinz Vilmosnak (mellesleg szólva, ez utóbbinál már nem hiányolom, hogy nem Vörösvári néven iktatták be, mert ez nem kizárólagosan használt írói álneve volt).

A lexikonban a szláv helyesírást még súlyosbítja az is, hogy ebben sem mindig következetesek. A Fenjveš Ferenc címszónál például a Literatura alcím alatt így szerepel két név: E. Segedi, ... T. Kolozsi ... Az egyiknél tehát S az SZ, a másiknál pedig ZS a ZS. Vagy például az idegen nevek jegyzékében Abranji E. a helyes magyar írásban is csak Abranyi E. lett, és ugyanígy nem kapott ékezetet Csépe I. sem, akiről egyébként nem is tudom, miért került az idegen nevek jegyzékébe, hiszen jugoszláviai magyar író és költő volt. Viszont Andrásy Gy. neve már szabályosan, á-val, két s-sel és y-nal szerepel. Vagy mondjuk az átnézett sajtó címeinek felsorolásában (és másutt is!) így találjuk a Bácsmezei Napló címet: Bácsmezei napló, aztán meg Délvidéki Magyarországot találunk Délvidéki Magyarság helyett. Efféle felületesség az is, hogy a Híd viszont úgy szerepel a periodica jegyzékében, mintha már 1934-ben is Újvidéken, nem pedig Szabadkán jelent volna meg, a 7 Nap viszont mintha át sem költözött volna Újvidékről Szabadkára.

Mindezek persze nem lényegbevágó hibák, de mindenképpen rontják az összképet. Ettől eltekintve azonban a most megjelent újabb lexikon-kötet a jugoszláv könyvkiadás egyik igen értékes, valóban hézagpótló és valóban megbecsülendő kiadványa.

KOLOZSI TIBOR